

Analys av teorin bakom psykosomatisk medicin

Jennifer Bullington. **The mysterious life of the body: A new look at psychosomatics.** Akademisk avhandling. 336 sidor. Linköping studies in art and science, no 199, 1999. ISBN 91-7219-457-X.

Recensent: Olle Hellström, distriktsläkare, Vansbro.

Vad gör filosofen Maurice Merleau-Pontys tankar kring body-mind-frågan så svåra att förstå? Vad får biomedicinskt utbildade läkare att känna olust inför människor som upplever sig svårt kroppsligt sjuka utan att visa motsvarande mätbara tecken på organiska avvikelser? Vilka är patientens möjligheter att bibehålla känslan av sammanhang, när den bekanta tillvaron hotas?

Kan svaret på dessa frågor vara att vi människor ogärna omprövar de föreställningar vi en gång vävt in i vår grundläggande uppsättning personliga värderingar?

Ny bild av sammanhanget mellan kropp och psyke

Filosofen Jennifer Bullington lyckas med att på ett relativt enkelt språk förmedla en ny bild av det sammanhang som hittills har varit så svårt att få struktur på, nämligen den mänskliga helhet som vi sedan länge uppfattat som tude-lad i kropp och psyke. Det gör hon genom att först sätta frågan om mind-body i relation till psykosomatisk patologi och genom att redogöra för innehållet i många kända försök att förstå hur tankar och medvetandehåll tänks kunna omsättas i kroppsliga uttryck. Som exempel kan nämnas Freuds metapsykologi samt Alexanders och McDougalls psykosomatiska teorier.

En viktig poäng i boken är att författaren i sin analys av teorin bakom psykosomatisk medicin, stressteori, psyko-neuroimmunologiska teorier samt Weiners psykobiologiska teori skiljer mellan ontologiska och etiologiska frågor. Vore det inte för den form en filosofisk avhandling förväntas ha skulle författaren säkert ha kunnat ta ut svängarna i kritiken på ett ännu mer underhållande sätt. Hon berör t ex frågan om huruvida

»lingvistisk parallellism» är förenlig med »interaktionism». Om psykologiska och fysiologiska beskrivningar återger ett och samma fenomen är det svårt att se vad som interagerar med vad när en psykosomatisk sjukdom antas utvecklas: »When the lived unity of man (as embodied meaning and lived body) is theoretically broken up, efforts will have to be spent trying to 'put Humpty-dumpty together again'.»

Fenomenologisk psykosomatisk teori

Jennifer Bullington menar att mer tid och ansträngning kan läggas på att undersöka den mänskliga, levda enhetens natur. Hon ger sin version av en fenomenologisk psykosomatisk teori, ägnad att vävas in i vårdpraktiken, i synnerhet i relation till människor som nu ofta kallas psykosomatiskt sjuka. I stället för att revidera och försöka utveckla befintliga teorier ger sig därför författaren i kast med att skissera en ny teoretisk grund med hjälp av Merleau-Pontys fenomenologiska filosofi.

Pedagogiska pärlor

Det finns många pedagogiska pärlor i boken. Dessa är nödvändiga eftersom begrepp som »lived body» och »embodied meaning» är svåra att integrera i den terapeutiska kulturens redan befintliga förkroppsligade meningsstrukturer, dominerade av biomekaniska tankemodeller. Människan har för vana att försvara sig mot allt det som kan skapa störningar i hennes föreställningar och de meningsgenererande betydelse hon tillskriver sin omvärld. Läkares hemmastadhet med t ex begreppet »lived body» kan utvecklas om det jämförs med begreppet objektiv kropp, det ting som naturvetenskapen studerar. Det Freud kallade »the mysterious leap from mind to body», ett slags konversionsmekanism, blir troligen begripligare om vi inser att en spontan gest inte står för något, skilt från gesten som sedan kroppsligt uttryck, något som sedan omsätts fysiologiskt: gesten är det hela. Tänker vi så kan vi lätt släppa bekymret med hur res cogitans ska bli till res extensa. Vårt språk har vuxit ur mer primitiva kommunikativa gester, menar Merleau-Ponty. Meningens finns redan i rörelsen – handlingen.

Sjukdomsupplevelsen ett sätt att dra sig undan sig själv

Den aktuella boken hjälper oss läkare att se patienter som uttrycksfulla va-

relser som kan leva ut sina kroppsliga sensationer mer eller mindre verbalt. Den som med sitt rörelsemönster och tal får oss att associera till t ex diagnosen fibromyalgi kanske inte alls ska göras till föremål för objektiv kunskapsutövning. I sitt fenomenologiska försök att närma sig den psykosomatiska patologin diskuterar författaren sjukdomsupplevelsen som dels ett sätt att dra sig undan från sig själv, »retreat from self», dels som fånglad eller »frozen time» och dels som »uttryck och rudimentärt tal». Många läkare har riklig erfarenhet av möten som kan verifiera det rimliga i hennes tankar. Varför är många patienter så upptagna av sina »osjälviska», dvs menat allmängiltiga och objektiva kroppsfunktioner, t ex upplevelser av värk? Gör de sig opersonliga och utan ansvar? Varför avskyr t ex fibromyalgi-patienter ofta tanken på framtiden? Hur många gånger ser vi inte hur dessa patienters nyckfullt uppträdande »symtom» hindrar verkliga samtal med närstående. Tvetydigt (kropps-)språk är svårt att både besvara och nonchallera.

Enligt Merleau-Ponty omger vi oss med och använder oss av »meningsstrukturer» för att kunna engagera oss i en nödvändig och ständigt pågående dialog med världen. Nya erfarenheter vävs hela tiden in i och struktureras i oss som meningsskapande, -sökande och -förmedlande varelser.

Författarens text inspirerar till en metafor: När en patient i en svår livssituation inte har tillgång till de begreppsstrukturer som hans förmedling utåt av en viss händelse kräver, drivs han att tona in och sända på kroppslig, mer primitiv frekvens. Då är det bra om de läkare som dessa »ljudvågor» riktas mot inser att det är ljudens innehåll av mening som ska sättas i fokus i dialogen.

Det oväsen som en tvetydig eller otydlig frekvens skapar kan också vara ämnat att hindra sändarens eget medvetande från kontakt med det otänkbara. Som mottagare gör vi i alla händelser fel om vi tar för givet att det är något fel i de tekniska strukturer som bär meningen i det som sänds.

För läkare på AT- och ST-nivå

Innehållet i Jennifer Bullingtons bok bör ges svensk språkdräkt och bli obligatorisk i all vårdutbildning. För läkare är den troligen mest givande på AT- och ST-nivå. •